

MOZAIK FRAGMENTATA I NJEGOVE MOGUĆNOSTI

(Miloš Petrik: *Mlad si da se proslaviš*, Gradska biblioteka „Karlo Bijelicki“, Sombor, 2019)

Zbirka koja se nalazi pred nama objavljena je nakon što je pobedila na konkursu četvrtog Somborskog književnog festivala za drugu knjigu autora mlađih od 35 godina. Miloš Petrik je domaćem čitalaštvu do sada bio poznat pre svega kao autor *Sive hronike* (2016), zbirke povezanih novela i pripovedaka koje su predstavljale specifičnu pojavu na srpskoj sceni fantastične književnosti. U njima je Petrik prikazao alternativni vremenski tok u kome Beograd ima brojnu i agilnu manjinu Indijaca. Ali, *Siva hronika* ne spada u naučnu fantastiku niti alternativne istorije, već je pisana u žanrovskom ključu urbane fantastike i neonaora: njeni junaci pripadaju policijskom odeljenju koje rešava slučajeve sa učešćem natprirodnih elemenata, počev od sitnih demona pa do duhova i oživljenih mumija.

Zbirka *Mlad si da se proslaviš* stoga donekle predstavlja iznenađenje jer čini iskorak u odnosu na *Sivu hroniku*. Ironični (često i autoironični) glas autora se nije promenio, što je vidljivo već od naslova knjige, ali su zato očiti pomaci kako u formalnom tako i u žanrovskom pogledu.

Najpre, uočljiv je odmak od srazmerno duže forme prema kratkoj priči i najkraćoj prozi koja gotovo da ne izlazi iz okvira gega ili malo proširenog vica. Najkraće priče u ovoj zbirci evociraju danas već sasvim skrajnut (a nikad potpuno priznat i legitimisan) žanr *novinske priče*: sažete do krajnosti i usmerene prema poenti koja joj daje svrhu. Tu možemo navesti „Šta smo rekli za posle tuširanja“, „Veliki dan“, „Pravu reč“ ili „Jedanaest“. Novinska priča je bila uslovljena svojim okvirima, tj. prostorom koji je imala na raspolaganju u dnevnim ili nedeljnim listovima i pažnjom čitaoca takvog lista; Petrikove pripovesti, međutim, pripadaju njenim nepriznatim naslednicima, različitim varijantama internetske proze. Bilo da se pojavljuju u onlajn glasilima ili u još neformalnijim okvirima veblogova, internet platformi za pisce u usponu ili naprosto na društvenim mrežama, kratke priče savremenog doba pokazuju slične odlike kao i novinska priča ili crtica – apsolutna svedenost forme, kamerna postavka i usredsređenost na poentu, sem ako čitav koncept ne predstavlja dosetku za sebe. Van svog prvobitnog konteksta, a naročito čitane s kratkim vremenskim razmacima ili sve zajedno, one često gube zamah i upečatljivost. Najuspelije među tim minijaturama jesu one koje se oslanjaju na neku konkretnu tradiciju i pripovedni sistem sa poznatim konvencijama i motivima, tako da na ograničenom prostoru mogu da aktiviraju različita čitalačka predznanja i očekivanja i poigraju se s njima. Tako „Beli štrajk“ predstavlja izne-

nađujuću varijaciju u duhu Stanislava Ježija Leca, dok su „Vibracije“ i „Kako smuvati Zemljanku“ naučnofantastične humoreske. „Krv Atlantide“ treba izdvojiti zbog toga što na samo nekoliko stranica smešta opšta mesta podžanra „tajne istorije“ – teoriju zavere, po-tragu za Atlantidom i organizaciju Anenerbe – nemilosrdno ih parodira i završava neočekivanom komičnom poentom.

Duže priče u zbirci, međutim, ne pate od ograničenja forme minijature. Iako su u većini pripovedaka i dalje prisutni žanrovski okviri (i vidno nemalo poznavanje tropa naučne fantastike i horora, kojima se Petrik rado i spretno poigrava), neke od njih, manje ili više uspešno, prelaze u oblast mimetičkog realizma. Takva je, na primer, prva priča „Simulakrum“ koja je uz manje izmene mogla poslužiti kao uvodni deo neke od epizoda *Sive hronike*. Za razliku od drugih pisaca koji u svojim delima parodiraju savremenu umetničku scenu ili pojedine umetnike, Miloš Petrik osim čisto komičnog efekta u parodijskom ključu unosi elemente horora: u prikaz otvaranja izložbe uvodi nelagodnost i rastuću napetost koje kulminiraju saopštenjem da je umetnik izvršio samoubistvo kako bi od njegovog tela bili napravljeni kolačići punjeni mesom, volovani koji su upravo posluženi publici prilikom otvaranja. Iako se priča razrešava saznanjem da je u pitanju razrađena grupna obmana, utisak straha i nelagodnosti ostaje, a sam tekst pre evocira drugu novelu iz *Sive hronike* u kojoj se vrhunski restoran snabdeva ljudskim mesom (uz nadzor demona) ili Oltvanjijev *Iver* nego parodije Milete Prodanovića i Davida Albaharija.

U sličnom ključu treba čitati i priču „Kupus“. Petrik ovde bira aktuelni motiv krijumčarenja ljudi i migrantske krize, ali ga postavlja i razrešava u ključu bliskom novinskoj detektivskoj priči: sažeti narativ dat je iz ugla mladića koji prenosi torbu znajući da pomaže u krijumčarenju neke robe, ali sve do samog kraja ne shvata da zapravo nosi živu devojkicu. Završni obrt, otkrivanje prirode „robe“, udvaja se njegovom reakcijom: umesto da oslobodi devojkicu, on je vraća u torbu i ostavlja na mestu otkazanog sastanka. Autor odbija da sklizne u pedagošku angažovanost i stoga poseže za ciničnom naracijom srodnom nasleđu Hameta ili Čendlera.

Poneke priče, opet, čvrsto se drže žanrovskih okvira i tema, ali ih vrlo uspešno lokalizuju i smeštaju u domaću savremenost: u njih možemo ubrojati „Sistem“, „Hibrid“ i „Sastanak na slepo“. „Sistem“ pruža realističnu sliku bliske budućnosti i rada u programerskim firmama (uzgredna opaska „tek je bilo sedam uveče, a već su se svi bili razbežali“ govori dovoljno o tempu kojim se troše ljudski resursi) uz neočekivanu melanholičnu notu i pred sam kraj se pretvara u priču o duhovima. „Sastanak na slepo“, završna priča zbirke i svakako jedna od najboljih, u početku deluje kao znatno proširena verzija minijature „Sastanak“, ali se ubrzo pretače u priču u kojoj se susreću konvencije romantične komedije i postapokaliptične fantastike: sastanak na slepo pretvara se u bekstvo pred vasijskim brodom u brišućem letu. Petrik ovde uz znatno slobodnije ocrtane likove Igora i Anite u pozadini pruža i naznake pripovesti o svemirskom brodu koji sleće u severnu Poljsku, a članovi njegove posade su „u toku pregovora bili upoznati sa diplomatskim protokolima i tražili su azil u skladu sa Konvencijom UN o izbeglicama“, ali izostaje njegov tipični pristup naučnofantastičnim temama uz parodiranje žanrovskih opštih mesta i birokratskog žargona: umesto toga, usredsređuje se na ljubavni odnos u nastajanju.

Konačno, „Hibrid“ predstavlja strukturno svakako najzanimljiviju fantastičnu priču u ovoj zbirci: sastoji se od tri na prvi pogled nezavisne minijature koje, međutim, čitane zajedno pružaju novi uvid u kompleksnu i skrivenu celinu. Istovremeno, svaka od njih predstavlja i blagu parodiju nekog žanra ili pripovednog modusa. Prva, *Hibrid*, aktivira kod nas srazmerno čest motiv arheologa koji nailazi na neobičan artefakt, ovde dvoglavi ljudsko-životinjski hibridni skelet, dok druga, *Dve samačke večere*, eksperimentiše s formom pripovedanja u *dvostrukom* prvom licu kojim pripovedač opisuje susret sa vlastitim dvojnikom. Treća, *Žrvanj*, povezuje ih i administrativnim jezikom (koji Petrik, kako je već pomenuto, rado koristi i još radije persiflira) pruža nam kontekst i nadređeni narativ.

Ovakvu strukturu, kako primećuje i Dragan Babić u pogovoru, Petrik koristi i u tekstu „Prva priča“, sastavljenom od zaokruženih celina *Druga strana*, *Treća sveska*, *Četvrta tura* i *Prva priča*, u kojoj se, ponešto neočekivano, posvećuje postmodernistički rekursivnoj formi i preispitivanju motiva dvojnika, u svedenom maniru kakav kod nas neguje Zoran Živković. Ipak, za razliku od Živkovića, Petrik u svoju priču unosi živost i razigranost koje Živkoviću često nedostaju: to je najvidljivije u kuvarevom monologu u *Četvrtoj turi*, koji je možda i najbolji primer živog govora u ovoj zbirci.

Spremnost na eksperimentisanje sa formom i žanrovskim konvencijama, kao i uvek prisutna ironija, svakako su najveće vrline ove zbirke priča Miloša Petrika, koje dolaze do izražaja kad god se oslobodi stega i ograničenja najkraće forme ili posegne za ulančavanjem kraćih narativa u veće celine. Treba se nadati da će to potvrditi i njegove iduće knjige.